דאמר כי האי תנא דתניא כל המנחות שריבה במדת חלתן או שמיעט במדת חלתן כשרות חוץ מלחם הפנים וחביתי כהן גדול ויש אומרים אף א) לחמי תודה ונזירות אמר רב הונא מנחת מאפה ב) שאפה חלה אחת יצא מאי טעמא ג) ד)(מצות) מצת כתיב מתקיף לה רב פפא טעמא דכתיב מצת הא כתיב מצות לא והא גבי לחמי תודה דכתיב מצות ואמר רב טובי בר קיסנא אמר שמואל לחמי תודה שאפאן ארבע חלות יצא ה)ההיא פליגא: **מתני'** א)העומר היה בא עשרון משלש סאין ב)שתי הלחם שתי עשרונים משלש סאין ג)לחם הפנים עשרים וארבע עשרונים מעשרים וארבע סאין: **גמ'** מ"ט כיון דמחדש אתי ומשעורין אתי עשרון מובחר לא אתי אלא משלש סאין שתי הלחם שתי עשרונות משלש סאין כיון דמחיטין אתיין אף על גב דמחדש אתיין שתי עשרונות אתו משלש סאין לחם הפנים עשרים וארבעה עשרונות מעשרים וארבעה סאין מאי טעמא כיון דמחיטין אתו ומישן אתו עשרון מובחר אתי מסאה תנו רבנן כל המנחות שריבה ד)במדת עשרונן או שמיעט ו) במדת עשרון פסולות ה)ריבה במדת סאין שלהן או שמיעט במדת סאין שלהן כשרות: **מתני'** העומר ו)היה מנופה בשלש עשרה נפה ז)שתי הלחם בשתים עשרה ח)ולחם הפנים בי"א רבי שמעון אומר לא היה להן קצבה אלא סולת מנופה כל צרכה היה מביא שנאמר 1ולקחת סולת ואפית אותה עד שתהא מנופה כל צרכה: **גמ'** תנו רבנן בדקה בגסה בדקה בגסה ה) ר' שמעון בן אלעזר אומר שלש עשרה נפות היו במקדש זו למעלה מזו וזו למעלה מזו עליונה קולטת סובין תחתונה קולטת סולת: רבי שמעון אומר לא היה להן קצבה: תנו רבנן ולקחת סולת ואפית אותה מלמד שנקחת סולת ומנין שאפילו חיטין תלמוד לומר ולקחת מ"מ יכול אף בשאר מנחות כן תלמוד לומר אותה מפני י)החיסחון ז)(אמר רבי אלעזר) מאי מפני כ)החיסחון אמר רבי אלעזר ל)התורה חסה על ממונן של ישראל היכא רמיזא דכתיב 2והשקית את העדה ואת בעירם:

הדרן עלך אלו מנחות נקמצות

מ)**התודה** היתה באה חמש סאין ירושלמיות שהן שש מדבריות ו) שתי איפות האיפה שלש סאין ס)עשרים עשרון עשרה לחמץ ועשרה למצה

עשרה

דאמר כי האי תנא דתניא כו'. ואיהו שמואל סבר ליה כת"ק דאמר חוץ מלחם הפנים וחביתין אבל לחמי תודה ונזירות כשרות: **מנחת מאפה.** בדינה לסיות י' חלות: **מצת כתיב.** חסר וי"ו: **והא גבי לחמי תודה דכתיב מצות.** בכל מין ומין ואמר רב טובי כו': **ההוא.** דרב טובי דאמר אף על גב דכתיב מצות פליגא אדרב הונא: **מתני'** **העומר.** דאותן שלשה סאין היו מניפין עד שהיה עומד על עשרון: **גמ'** **מאי טעמא.** בא משלשה סאין: **כיון דמחדש אתי.** שיש בו סובין יותר מיושנין ושעורין נמי יש בהן סובין יותר מחיטים: **לחם הפנים כ"ד עשרונים.** דכתיב (ויקרא כד) שני עשרונים יהיה החלה האחת: **שריבה במדת** ז) **עשרונים.** שעשה העשרון גדוש: **או שמיעט.** שמחק העשרון יותר מדאי עד שחסר: **ריבה במדת סאין שלהן.** ח) כגון שתי הלחם שבאין מג' סאין ולחם הפנים שבאים מכ"ד סאין קמח ומניפין אותם לעשרונים סלת וכגון העומר שהיה בא מג' סאין נקצר לצורכו ד' סאין או שלא קצר לו אלא ב' סאין: **כשרה.** ובלבד שיהא העשרון כהלכתו: **מתני'** **העומר היה מנופה בי"ג נפה.** הלכה למשה מסיני: **שנאמר ולקחת סלת ואפית אותה וגו' שתהא מנופה כל צורכה.** שתהא סלת ברורה בשעת אפיה: **גמ'** **תנו רבנן.** כילד היה מנופה בי"ג נפות: **בדקה בגסה.** דשתי נפות היו במקדש אחת דקה ואחת גסה שקורין קלי"ר ובתחילה היו מניפין בדקה והיתה קולטת הסלת והסובין והיה הקמח הולך לעבר הנפה כמנהג גרוסות ואח"כ נותנין אותו בגסה שקולטת הסובין שנשתיירו בסלת והגרוסות כעין קרטין שממנו הסלת נעשה היה הולך לעבר הנפה ואחר כך חוזרין ומניפין בדקה ובגסה וכן חוזרין חלילה עד שיהא מנופה שלש עשרה פעמים ובלבד שלא ישתייר מן הקמח ומן הסובין עם הסלת וחוזרין וטוחנין קרטין ח) והגרוסות והויין סלת: **רבי שמעון אומר.** לא היו עושין כמו שאמרת בדקה בגסה אלא י"ג נפות היו במקדש זו למעלה מזו כל אחת עבה מחברתה עליונה ראשונה קולטת סובין שהיא היתה גסה שבכולן ולא היתה קולטת כ"א סובין והיו הקמח והסלת הולכין לעבר הנפה ושוב היה נותן הקמח והסלת בתחתונה בדקה הימנה והיא היתה קולטת הקרטין סלת והקמח הולך לעבר הנפה ושוב היה חוזר ונותן הסלת בדקה הימנה כדי שלא ישתייר מן הקמח ומן הסובין בסלת כלל שתהא הסלת ברורה: **תלמוד לומר ולקחת מכל מקום.** ובלבד שתהא זו סלת ברורה בשעת אפייה: **יכול אף בשאר מנחות כן.** שיהו נקחות נמי חיטין: **תלמוד לומר אותה.** אותה נקחת כחטים ואין אחרת נקחת חטין: **לפי שהתורה חסה על ממונם של ישראל.** לפי שלחם הפנים הם כ"ד עשרונות ולפי שהן בכל שבת ושבת ועולים לדבר גדול הותר לקנותן מן החיטין כדי שיבא לחם בזול יותר משאם היו לוקחין סלת מן התגר שהקונה סלת קונה אותה ביוקר אבל שאר מנחות שהן דבר מועט ואין באות תדיר לא הוקרו לקנות כי אם סלת:

הדרן עלך אלו מנחות

התודה. שהן שש מדבריות. דאילו סאה ירושלמית היתה יתירה על של מדבר שתות ואותן ט) [חמש] שש מדבריות הן: **שתי איפות.** שהאיפה ג' סאין שהן כ' עשרונות דכתיב (שמות טז) והעומר עשירית האיפה דעומר הוא עשרון ונמצא י' עשרונים באיפה וב' איפות הן כ' עשרונות:

שריבה במדת חלתן או שמיעט במדת חלתן כשרות חוץ מלחם הפנים וחביתי כהן גדול ויש אומרים אף לחמי תודה ונזירות. זו גירסת הקונטרס טעמא משום דבלחם הפנים וחביתין כתיב חוקה לעכב ובלחמי תודה כתיב מצות בוי"ו אבל בשאר מנחות כתיב מצת ואפילו כתיב בהו מצות בוי"ו גמר ממנחת מאפה ונזירות דכתיב שלמיו לרבות שלמי נזיר ס) ודבר תימה היאך יכול לכוין בחביתין שיהיו שוות דלקמן בריש שתי מדות (דף פז:) אמרינן דמחלקה ביד: **כל** המנחות שריבה במדת עשרונן או שמיעט במדת עשרונן פסולות. פירש בקונטרס בלשון אחר משום דכשריבה הוה קומץ נ) נקמץ מן החצי היתר ונמצא שאין עשרון קומץ והוה ליה קומץ חסר ואם מיעט במדת עשרונות הוה לה מנחה חסירה וקשה דהא אסיקנא בהקומץ רבה (לעיל כד:) דקומץ כדעתו דכהן תליא מילתא ואעשרון קא קמיץ ונראה כלשון אחר שפירש דכתיב שלשה עשרונים לפר ושני עשרונים לאיל ואם ריבה או מיעט פסולות דגזירת הכתוב היא ואסור לשנותו: **בדקה** בגסה בדקה בגסה. תניא בתוספתא העומר היה מניפו בי"ג נפות שתי הלחם בי"ב לחם הפנים בי"א בדקה בגסה בדקה שתהא קולטת את הסולת בגסה שתהא קולטת את הסובין רבי שמעון בן אלעזר אומר י"ג נפות היו זו על גבי זו והתחתונה שבכולן עשויה שתהא קולטת את הסולת:

הדרן עלך אלו מנחות

התודה היתה באה חמש סאין ירושלמיות שהן שש מדבריות. כמו שהוסיפו על הסאה שתות כך הוסיפו על האיפה שתות ס) דלעיל קים לן גם עכשיו איפה שלש סאין וא"ת כי אמר רחמנא עשרון ניזיל בתר השתא כדאשכחן גבי חמש סלעים של בן בפ' יש בכור (בכורות נ.) בתר דאוסיפו עלייהו ויש לומר דשאני התם דגלי קרא כדדרשינן מדכתיב יהיה:

והשקל

רש"י כת"י

לחמי תודה כתיב מצות. מלא: **מתני'** **עשרון מג' סאין.** מבילין ומניפין אותו בנפה י"ג פעמים עד שמעמידין על עשרון סולת: **כ"ד עשרונות.** דהכי כתיב שתים עשרה חלות ב' עשרונים יהיה החלה האחת (ויקרא כד): **גמ'** **מאי טעמא.** בעי עשרון [דעומר] ג' סאין שעורין: **דמחדש.** תבואה חדשה יש בה סובין יותר וסולת מועט: **שתי הלחם.** מתבואה חדשה אתיין דבעצרת אכתי חדשה היא: **ומישן אתו.** דאפי' בשעה שהתבואה חדשה הרי יכול להביא מן הישנה: **שריבה במדת עשרונן.** שמדד בעשרון גדול או שנתן עשרון ומחצה פסולות דהוי ליה קומץ נקמץ נמי מן החצי היתר ונמצא שאין לעשרון קומץ שלם והוי ליה קומץ חסר ותנן (לעיל י.) קומץ החסר פסול: **או שמיעט במדת עשרונן.** דהוי מנחה חסירה ותנן י) מנחה פרט לחסירה היא ושחסר קומצה: **ריבה במדת סאין שלהן.** שהביא עומר עשרון מד' סאין: **או שמיעט.** שהביא מב' סאין. ואית דמפרשי ריבה במדת עשרונן דרחמנא אמר כ) שלשה עשרונים לפר ושנים לאיל אם ריבה ארבע לפר ושלשה לאיל או מיעט דגזירת הכתוב הוא דאסור לשנותן ופסולות אבל סאין דלאו גזירת הכתוב הוא כשרות אם ריבה או מיעט דתקנת חכמים היא ויכול לשנות: **מתני'** **לא היה להם קצבה.** אלחם הפנים קאי ואין צריך י"א נפה שאפי' מן השוק נלקחת ובלבד שתהא מנופה כל צרכה: **ולקחת סולת ואפית.** משמע משעת לקיחה תהא ראויה לאפות: **גמ'** **בדקה בגסה.** בתחלה מנפה בנפה דקה שמוציא אבק דק ביטוי שאין לנו כל כך ואח"כ בגסה שמוציאה סולת וקולטת סובין וחוזר ומנפה הסולת בדקה אחרונה שהיא דקה מן הגסה ולא בדקה ראשונה אלא בדקה אחרונה שהיא גסה מן הדקה ראשונה שזו מוציאה אבק עוד מה שלא הוציאה הראשונה ואח"כ בגסה שמוציאה סולת וקולטת סובין וגסה זו דקה מגסה ראשונה שהרי זו קולטת סובין מה שהוציא הגסה ואח"כ בדקה וכן עד י"ג דקה זו דקה מדקה שלפניה וגסה זו דקה מגסה הראשונה. ור"ש לא פליג אלא פרושי קא מפרש: [רש"י מנוסחת מהר"ם] [**בדקה בגסה.** א"נ] שהיתה דקה וגסה ל) תחילה והיא אינה מוציאה אלא אבק בעלמא והאי לא היה ראוי אלא מה שנשאר באותה דקה נותנה בגסה ומוציאה את הסולת וקולטת הסובין ומה שהי' מוציא מאותה גסה נוטלה ונותנה בדקה והיא היתה דקה יותר מהגסה שלפניה ולא היתה דקה כל כך כדקה ראשונה ומה שהיה מוציא מדקה השני' היה מלקט למנחה ומה שנשאר באותה הדקה הי' נותן בגסה והיא לא היתה גסה כל כך כגסה שלפניה אלא היתה גסה מדקה שלפניה והיא היתה [קולטת הסובין] ומה שמוציאה היה נותן בדקה אחרת שהיתה דקה מגסה שלפניה ולא היתה דקה כדקה שלמעלה ממנה וכן לעולם עד י"ג נפות וזה הכלל לעולם דקה היתה דקה כדקה שלמעלה ממנה וכן בגסה היתה לעולם גסה מדקה שלפניה אבל לא היתה גסה כגסה שלמעלה ממנה ולעולם מה שקולטת בגסה [היה סובין] ולא היה חשוב למנחה אלא מה שמוציאה הגסה היה נותן בדקה ומה שמוציאה הדקה היה מלקט לצורך המנחה ומה שקולטת הדקה היה נותן בגסה. ע"כ: **י"ג נפות היו במקדש וזו ע"ג זו עליונה קולטת סובין ותחתונה אף סולת.** ואינה מוציאה אלא אבק. מנפה בתחתונה ואח"כ בשלמעלה הימנה וכן כולן כסדר הזה תחתונה דקה ולמעלה גסה הימנה ושלישית דקה מן השניה ורביעית גסה הימנה וכן כולם: **שנלקחת.** מן השוק כשהיא סולת: **יכול.** שאפילו שאר מנחות שיחיד מביא יהיו נלקחין חיטין ויעשנה סולת: **ת"ל אותה (ואפית).** אותה איפה נלקחת משוק ולא שאר מנחות דאין הכל בקיאין לנפות הלכך יקח סולת מנופה כל צרכו מן השוק: **מפני החסכון.** היקל הכתוב בלחם הפנים: **התורה חסה כו'.** ולחם הפנים שהיה בכל שבת ויש בהן עשרים וארבע עשרונים לפיכך חסרון גדול הוא לפי שהסולת הניקח מן השוק יוקר מאד לפי שהתגרי משתכר בה לפיכך נקחת חיטין אבל מנחת יחיד דלא שכיח ואחד עשרון הוא לא חיישינן ליוקר:

הדרן עלך ואלו מנחות נקמצות

ה' סאין ירושלמיות. כולה מתני' מפרש בגמרא (פט.) בברייתא: **שהן שש מדבריות.** שש סאין מאותן שהיו בימי משה והוסיפו שתות על המדות והנך שש סאין שתי איפות ועשרים עשרון הם דהא בכל איפה יש עשרה עשרונות: **עשרה.** עשרונות לעשר חלות:

עין משפט נר מצוה

מו א מיי' פ"ו מהל' תמידין ומוספין הל' יב:
מז ב מיי' פ"ח שם הל' ג:
מח ג מיי' פ"ה שם הל' ו:
מט ד מיי' פי"ב מהל' מעה"ק הלכה ה:
נ ה מיי' פ"ה מהל' תמידין ומוספין הל' י ופי"ח שם הלכה ה:
נא ו מיי' פ"ו שם הל' יב:
נב ז מיי' פ"ח שם הל' ג:
נג ח מיי' שם פ"ה הל' ו:
א ט מיי' פ"ט מהל' מעה"ק הלכה יז:

מוסף רש"י

התורה חסה על ממונן של ישראל. דכתיב (ויקרא יד) וצוה הכהן ופנו את הבית, שלא יטמאו כלי חרס שבתוכו שאין להם טהרה במקוה (ר"ה כז. יומא לט. חולין מט: באריכות).

הדרן עלך פרק אלו מנחות נקמצות

שהן שש מדבריות. שהוסיפו על המדות שתות מלבד שבמדבר שם חלוקים ראשונים בחמש והוסיפו עליהן ספי מבחוץ שהן שתי איפות. שהאיפה שלש סאין, והם עשרים עשרונות שהאיפה עשר עשרונות כדכתיב (שמות טז) והעומר עשירית האיפה וגו' עשרה לחמץ ועשרה למצה. ילף מקרא במסכת מנחות והקריב על זבח התודה חלות מצות בלולות בשמן הרי מין אחד, ורקיקי מצות משוחים בשמן הרי שני מינין של מצה. סלת מרבכת חלות בלולות בשמן הרי שלשה מינין של מצה וכתיב בתריה על חלות לחם חמץ יקריב וגו' כנגד מצה הבא חמץ שיהא סלת כמין החמץ כנגד שלשה מינין שבמצה (שבועות מו.).

שיטה מקובצת

א] אף חוץ מלחמי: ב] מאפה שאפאה: ג] תיבת מצות נמחק: ד] במדת עשרונן: ה] ר' שמעון כו'. פרש"י דלא פליג ולא נהירא לה"ר אלחנן אלא כך נראה לו הפירוש ר"ש אומר י"ג נפות קבועות היו במקדש זו למעלה מזו העליונה היתה גסה מכולן ותחתונה היתה דקה ממנה וכן כולן היו הולכות ודקות השניה דקה מן הראשונה והשלישית דקה מן השניה ורביעית דקה מן השלישית וכן כולם ונופל הקמח מזו [לזו] עד י"ג נפה ומה שנשאר בתחתונה מכולן היה מנופה יפה יפה: ו] שתי איפות. גליון וא"ת וליבעי לתודה שתי איפות ירושלמית כדאמר בפ' יש בכור דחמש סלעים דבכור הוי (לפני) [לפי] התוספות ר"ל דשאני התם דגלי קרא להוסיף על השקלים כדכתיב יהיה אבל גבי איפות לא אשכח [קרא דנתן] רשות להוסיף עליהן מן התורה ולכך אנו משערים למדת מדבריות: ז] עשרונן: ח] קרטין הגרוסות אות ר' נמחק:

מסורת הש"ס

א) נ"ק מ"ג, ב) עיין רש"ק שהאריך בזה, ג) [לקמן פו: ליתא המוסגר בכ"י וכן נכון], ד) פ"א ליתא, ה) לקמן פו:, ו) לקמן פח: פט. חולין מט: פג. ר"ה כז. יומא לט. מד:, ז) שבועות מו., ח) נ"ל כגון שתי הלחם ולחם הפנים שבאין סאין חיטים ומניפים אותם לעשרונים וכגון העומר כו'. נ"ק, ט) ואותן שש מדבריות הן שתי איפות כו' והד"א. נ"ק, י) תו"כ ויקרא פרק יא, לעיל ט:, כ) במדבר כח, ל) [נדל"ל ועה מנפה], מ) עי' רש"ק, נ) נ"ל נקמץ החצי מן היתר וכחצי נקמץ מן העשרון והוה ליה כו'. נ"ק, ס) רש"ק גרס דלקמן וכו' נ"ק ולעיל קים לן דגם עכשיו כו'.

תורה אור השלם

1. וְלָקַחְתָּ סֹלֶת וְאָפִיתָ אֹתָהּ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה חַלּוֹת שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים יִהְיֶה הַחַלָּה הָאֶחָת: ויקרא כד ה

2. קַח אֶת הַמַּטֶּה וְהַקְהֵל אֶת הָעֵדָה אַתָּה וְאַהֲרֹן אָחִיךָ וְדִבַּרְתֶּם אֶל הַסֶּלַע לְעֵינֵיהֶם וְנָתַן מֵימָיו וְהוֹצֵאתָ לָהֶם מַיִם מִן הַסֶּלַע וְהִשְׁקִיתָ אֶת הָעֵדָה וְאֶת בְּעִירָם: במדבר כ ח

לעזי רש"י

קלי"ר [קליי"ר]. בהיר, צלול, בלתי-צפוף.

רבינו גרשום

וי"א אף לחמי תודה. (ומאן י"א) [ומהי"א] קא מותיב לרב טובי. ואית ספרים דכתב בהו במקום כתיבי כתנאי. ומסתברא דבי: מצת חסר כתיב: והא גבי תודה כתב מצות. בכל מין ומין: (ואמר רב טובי) ריבה במדת סאין שלהן כגון ג' סאין של עומר. אם גרשן או פיחתן כ"ש: לחם הפנים בי"א. כיון דמישן מצי אתיא סגיא בי"א: בדקה בגסה. [בנפה דקה] מנפה בתחלה כדי שיפול האבק מסנה שאינו ראוי לסולת והדר בגסה נפה כדי שיהא מוציא הסובין ונשאר הסלת והדר בדקה כדי להשיר האבק יפה יפה והדר בגסה כדי להוציא המורסן יפה יפה וכן עד י"ג פעמים ולא היו שם אלא ב' נפות דקה וגסה: ר' שמעון אומר וכו'. עליונה הגסה מכולן קולטת את הסובין הקליפה ותחתונה הדקה מכולן קולטת את הסלת ומשיר האבק ואין בה סובין כלל: ת"ל אותה. מפני החסכון. ולא אחרת: משום דהתורה חסה על ממונן של ישראל. כיון דלחם הפנים של רבים הן והן כ"ד עשרונים התיר לקנותן מן החיטין ולעשותן סלת כדי שיבא להן בזול יותר משאם היו לוקחין הסלת מן החנוני:

הדרן עלך ואלו מנחות

א]ו התודה, שהן שש סאין מדבריות של משה, שהן ב' איפות שהן כ' עשרון: